

Leidraad Energieneutrale bedrijventerreinen in Drenthe 2035

**ENERGIENEUTRALE
BEDRIJVENTERREINEN
DRENTHÉ #EBD35**

Versie 1.0

INLEIDING

GA NAAR
OVERZICHT
STAPPENPLAN

Hoe kun je een bedrijventerrein ontwikkelen tot een terrein dat duurzaam is, bijdraagt aan de energietransitie en aantrekkelijk is voor bedrijven om zich te vestigen?

De provincie Drenthe wil bedrijventerreinen daarin verder helpen en heeft daarom vier pilots uitgevoerd. Dankzij de pilots op vier verschillende bedrijventerreinen in Drenthe met in totaal 98 bedrijven weten we welke stappen effectief zijn om deze doelen te behalen en wie daarin een rol kunnen spelen.

Deze leidraad is bedoeld om ondernemersverenigingen, parkmanagementorganisaties en gemeenten te ondersteunen en te inspireren om hiermee aan de slag te gaan.

Zo kunnen ondernemers kosten besparen, verbetert het werk- en vestigingsklimaat en draagt het bedrijventerrein bij aan de duurzaamheidsdoelen van de gemeente, van Drenthe en van Nederland. Klaar voor de uitdagingen van de toekomst.

LEESWIJZER

WAT IS DE LEIDRAAD?

De leidraad is een stappenplan om de energietransitie op een bedrijventerrein te versnellen. Het stappenplan bevat per stap ook extra informatie zoals voorbeelddocumenten en lessen uit de praktijk. De leidraad is een interactieve PDF. Dit betekent dat je via links in de tekst verwezen wordt naar aanvullende informatie, zowel binnen het document als extern op internetpagina's. Het doel hiervan is om relevante informatie zo toegankelijk mogelijk te maken voor de lezer.

VOOR WIE IS DE LEIDRAAD BEDOELD?

Voor initiatiefnemers die aan de slag willen met de verduurzaming en energietransitie op een bedrijventerrein. Dit kunnen gemeentes, ondernemersverenigingen of parkmanagementorganisaties zijn.

WAT KOM JE ALS LEZER TEGEN?

De leidraad werkt in vijf stappen toe naar een concreet uitvoeringsplan. Het hoofdstuk [Stappenplan](#) staat hierin centraal. Vervolgens wordt per stap iedere substap toegelicht. Per stap vind je ook suggesties voor de bijbehorende communicatiestappen. Deze communicatiestappen staan gebundeld in het hoofdstuk [Communicatie](#). Het hoofdstuk [Hulpmiddelen](#) bevat verdiepende informatie, voorbeelden en sjablonen. Vervolgens worden in het hoofdstuk [Vier praktijkvoorbeelden](#) vier pilots binnen de provincie toegelicht: bedrijventerreinen waar ervaring is opgedaan met verduurzamingsprocessen.

WAT LEVERT DE LEIDRAAD OP?

De leidraad is bedoeld om initiatiefnemers handvatten en inzichten te geven die van waarde zijn bij de energietransitie op bedrijventerreinen. Het vijfstappenplan geeft richting aan initiatiefnemers om goed voorbereid van start te gaan en zo met de deelnemende bedrijven de energietransitie te versnellen. Ieder bedrijventerrein is uniek. Dat vraagt dan ook om een eigen invulling van de aanpak. Raadpleeg in de leidraad dus vooral die zaken waar je informatie over wilt hebben en waar de lokale situatie om vraagt. De leidraad is niet per se dé standaardroute.

Hulpmiddelen vind je als link per stap en verzameld in de toolbox

STAPPENPLAN OVERZICHT

Fysieke kenmerken

- 2.0 Afbakening van het plangebied
- 2.1 Bedrijventerrein
- 2.2 Gebouwen
- 2.3 Capaciteit

Sociale kenmerken

- 2.4 Belanghebbende partijen
- 2.5 Formeer deorganisatie en overlegvormen

- 3.1 Startbijeenkomst
- 3.2 Individuele kansen en ambities per bedrijf
 - 3.2.a Gespreksronde 1: Relevante data verzamelen
 - 3.2.b Gespreksronde 2: Concretiseren
- 3.3 Kansen vertalen

Uitwerkstap

- 4.1 Formeren werkgroepen
- 4.2 Uitwerken en concretiseren projecten

Uitvoeringsplan

- 4.3.1.a Opstellen uitvoeringsplan
- 4.3.1.b Uitvoeringsovereenkomst
- 4.3.2 Formaliseren uitvoeringsplan

- 5.1 Start uitvoering
- 5.2 Monitoring uitvoering en resultaten

 OVERZICHT COMMUNICATIE PER STAP

STAP 1
Globale verkenning

Op een bedrijventerrein aan de slag met het versnellen van de energietransitie?

Vaak is de initiatiefnemer een parkmanagementorganisatie, een ondernemersvereniging of een gemeente. De provincie en de gemeente vervullen over het algemeen een ondersteunende rol, die zij op een vraaggerichte manier invullen. Het is belangrijk dat de initiatiefnemers bereid zijn om 'eigenaar' te worden van het plan van aanpak, ook wel uitvoeringsplan genoemd. Om de mogelijkheden te verkennen, is het advies om te starten met een globale verkenning van de actuele situatie.

Punten die vaak aan bod komen tijdens de verkenning:

- Is er een actieve ondernemersvereniging op het bedrijventerrein?
- Is er een parkmanager actief?
- Wat kan de gemeente, de provincie of het Rijk aan mensen en middelen bijdragen?
- Is er een [BIZ-fonds](#)?
- Zijn er in het verleden al zaken ondernomen rond de verduurzaming van het bedrijventerrein?
- Zijn er meer betrokkenen (bijv. ondernemersvereniging, parkmanagement, gemeente, extern adviseur) die aan de slag willen?

De initiatiefnemer stelt voor hoe de betrokkenen kunnen samenwerken. Eventueel beperkt het voorstel zich tot samenwerking tijdens deze globale verkenning. De initiatiefnemer bepaalt daarnaast met de betrokkenen onder meer wie opdrachtgever wordt, hoe de opdracht luidt en mogelijk welke partijen financieel bijdragen. De in stap 1 gemaakte afspraken worden vastgelegd.

Communicatie bij stap 1

Bij stap 1 wordt het project opgestart. Het moet dan voor alle belanghebbenden duidelijk zijn wat ze kunnen verwachten van het project in de beginfase. Dit kan bijvoorbeeld gecommuniceerd worden door middel van een brief, e-mail of als bericht op de website.

Projectstap	Communicatiestap	Inhoud	Proces	Communicatiemiddel
Stap 1: Start met globale verkenning	1. Informeren	Informeren van alle belanghebbenden over de verkenning	Kies de meest bekende manier van informatievoorziening voor de (mogelijk) belanghebbenden	Brief, e-mail, website bericht <ul style="list-style-type: none"> • Informerend bericht met daarin korte introductie van het project. Frequentie: eenmalig

STAP 2
Breng de beginsituatie in kaart

Hoe ziet het bedrijventerrein er nu uit? Wat is de staat van de gebouwen? Wie zijn de belanghebbenden? En hoeveel energie wordt er nu ongeveer verbruikt? Als dit soort kenmerken in kaart worden gebracht, wordt duidelijk waar de grootste kansen liggen.

Fysieke kenmerken

Onderdelen	Wat gaan we doen?	Hoe gaan we het doen?	Wat hebben we daarvoor nodig?	Wat levert het op?
2.0 Afbakening plangebied	Plangebied afbakenen	Maak een overzicht van bedrijven en het gebied dat binnen de scope van het project valt.	Afbakening in bestemmingsplan / adressenlijst plangebied	- Adressenlijst in Excel - Optioneel: adressen op kaart visualiseren in GIS bestand
2.1 Bedrijventerrein	Bedrijventerrein in kaart brengen o.b.v.: - Infrastructuur - Toegestane milieucategorieën - Aantal en ligging bedrijfsgebouwen - Bedrijfsactiviteiten - Netwerkinfrastructuur (gas en elektra) Optioneel: verbruikspatronen energie van de bedrijven	- Data-analyse energieverbruik o.b.v. openbare data (beschikbaar bij gemeente) - Online enquête - Overleg met relevante netbeheerder Optioneel: verbruikspatronen energie opvragen bij bedrijven en analyseren	- Database IBIS Bedrijventerreinen - Bestemmingsplan - Activiteitenbesluit Wet milieubeheer - SBI codes - Lokale kennis van gemeente/ondernemers - Datahuis provincie Drenthe - Kadaster - Data netbeheerders - Schouw van het bedrijventerrein	- Data-analyse in Excel - Fysieke eigenschappen van het bedrijventerrein goed in beeld - Optioneel: data-analyse op kaart visualiseren in GIS bestand
2.2 Gebouwen	Gebouwen in kaart brengen op basis van: - Bouwjaar - Oppervlakte - Inhoud - Eigendomssituatie - Geldende energiebesparingsplicht vanuit het Activiteitenbesluit - Energielabel - (Schatting) energieverbruik	- Benut de data-analyse uit stap 2.1 - Voer bedrijfsgesprekken - Haal beschikbare informatie vanuit in Drenthe uitgevoerde MKB Energiescans op - Leg telefonisch contact - Voer een bureaustudie uit	- BAG-gegevens - Contactgegevens - Belscript - Data vanuit provincie en gemeente - Informatie vanuit de Informatieplicht bij de Omgevingsdienst	- Aangevulde data-analyse uit stap 2.1 GIS bestand - Inzicht in eigenschappen op gebouwniveau - Optioneel: data-analyse op kaart visualiseren in GIS bestand
2.3 Capaciteit	- Huidige en toekomstige opwekcapaciteit inventariseren - Openbare gegevens over ligging netinfrastructuur (gas en elektra) ophalen	- Voer inventariserende bedrijfsgesprekken of een online enquête uit - Doe een bureaustudie - Voer een gesprek met de netbeheerder	- Voorbeeld Enquête Inventarisatie Energie - Zon op dak-monitor provincie Drenthe - Capaciteitskaart netbeheerder - Data netinfrastructuur (kabels en leidingen, trafo's) - Energiescan - Data SDE-beschikkingen via tool RVO	- Duidelijk inzicht in energie vraag en technische mogelijkheden. - Optioneel: aangevuld GIS bestand

Sociale kenmerken

Onderdelen	Wat gaan we doen?	Hoe gaan we het doen?	Wat hebben we daarvoor nodig?	Wat levert het op?
2.4 Belanghebbende partijen	- In kaart brengen van geïnteresseerden en belanghebbende partijen - Verschillende belangen inventariseren - Individuele en collectieve bereidheid tot actie peilen	- Hou een enquête - Voer bedrijfsgesprekken	- Voorbeeld Enquête Inventarisatie Energie - Methode en uitwerking + voorbeeld stakeholderanalyse - Lokale kennis	- Een gedetailleerde omgevingsanalyse - Zicht op ambities zowel individueel als van het collectief - Zicht op koplopers
2.5 Formeer de organisatie en overlegvormen	- De belangrijkste belanghebbenden samenbrengen	- Organiseer een startbijeenkomst met de belangrijkste belanghebbenden	- Contactgegevens belangrijkste belanghebbenden - Vergaderlocatie	- Een organisatie-/overlegvorm die gedurende het proces regelmatig bijeenkomt en de richting van het proces bepaalt.

Communicatie bij stap 2

De eerste verkenning levert al veel informatie op. Voorafgaand aan de startbijeenkomst is het van belang dat alle besproken punten en eerste bevindingen worden gedeeld, zodat alle betrokken partijen op de hoogte zijn. Eventueel kun je hier nog een enquête aan verbinden, als aanvullende input voor de startbijeenkomst.

Projectstap	Communicatiestap	Inhoud	Proces	Communicatiemiddel
Stap 2: Breng de situatie in kaart	2.1 Informeren over verzamelde data(-analyse)	Uitkomsten analyse beginsituatie We verzamelen en analyseren data om de huidige energiesituatie van het bedrijventerrein en de verduurzamingsopgave in kaart te brengen. Aan te vullen door uitvoerende partijen met: • Dataverzameling op bedrijventerrein • Data van belanghebbende partijen	Voer de dataverzameling en -analyse uit en informeer bedrijven over de data-analyse door een <i>e-mail</i> te sturen met daarin: • Resultaten data-analyse • Verduurzamingsopgave • Informatie over mogelijke kansen + oproep om zélf kansen en mogelijke projecten te bedenken • Informatie over vervolg (bijeenkomst over kansen en mogelijke energieprojecten, verdere dataverzameling + kansen identificeren)	<i>Resultaten data-analyse:</i> • Een informerende mail met daarin resultaten data-analyse + datum voor bijeenkomst + contactgegevens <i>Frequentie: eenmalig</i>
	2.2 Communicatie vanuit de initiatiefnemers	Eén of meer bedrijventerreinen kiezen waarmee we aan de slag gaan.	Organisatie wordt geformeerd.	• Informerende mail met daarin korte introductie aanpak + datum voor startbijeenkomst <i>Frequentie: eenmalig</i>

STAP 3
Kansen identificeren

Stap 3 gaat om het tot stand brengen van samenwerking, om de deelname van ondernemers en belanghebbenden en om het gezamenlijk bepalen van de kansen op het gebied van verduurzaming. Hier is het belangrijk om - op basis van het beeld dat is gevormd van het bedrijventerrein in de eerste stappen - de individuele bedrijven nauw te betrekken. Dat kan door het voeren van gesprekken, het organiseren van bijeenkomsten of een belronde. In deze fase worden ook de kansen voor samenwerkingsverbanden en eventuele bijhorende risico's inzichtelijk. Daarnaast worden concrete ideeën en oplossingen in kaart gebracht en waar mogelijk benoemd tot projectideeën.

Onderdelen	Wat gaan we doen?	Hoe gaan we het doen?	Wat hebben we daarvoor nodig?	Wat levert het op?
3.1 Startbijeenkomst organiseren	Organiseer een startbijeenkomst met alle ondernemers en gebiedspartners	<ul style="list-style-type: none"> - Organiseer een bijeenkomst - Haak ondernemers aan bij het proces - Geef samenwerking en vertrouwen vorm 	<ul style="list-style-type: none"> - Lijst met contactgegevens van belanghebbenden 	<ul style="list-style-type: none"> - Kennismaken met het proces en mogelijk een inventarisatie van bestaande verduurzamingsprojecten
3.2 Individuele kansen en ambities identificeren per bedrijf	3.2 a Gespreksronde 1 Verzamel alle relevante informatie	<ul style="list-style-type: none"> - Verzamel informatie en data van individuele bedrijven <ul style="list-style-type: none"> o Haal de toekomstvisie van bedrijven op o Vraag evt. het verbruiksprofiel energieverbruik op - Deel kennis over verduurzaming, financieringsmogelijkheden, enz - Onderzoek de investeringsbereidheid 	<ul style="list-style-type: none"> - Budget voor faciliteiten - Vragenlijst met gespreksonderwerpen - Eventueel: externe expertise - Voorbeeld rapportage eerste bedrijfs gesprek 	<ul style="list-style-type: none"> - Identificatie van kansen en mogelijkheden voor ondernemers - Lijst collectieve maatregelen - Lijst individuele maatregelen - Inzicht in samenwerkingsbereidheid voor collectieve maatregelen
	3.2 b Gespreksronde 2 Concretiseer alle relevante informatie	<p>Werk kansen uit o.b.v.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Verbreding: van individueel naar collectief - Selecteren op wettelijke kaders: energielabels & Activiteitenbesluit - Investeringsbereidheid en investeringsmoment 	<ul style="list-style-type: none"> - Budget voor faciliteiten - Vragenlijst met gespreksonderwerpen - Lijst collectieve maatregelen - Lijst individuele maatregelen - Eventueel: externe expertise - Voorbeeld rapportage tweede bedrijfs gesprek - Overzicht subsidie- en financieringsmogelijkheden Drenthe 	<ul style="list-style-type: none"> - Verdieping o.b.v. interesses en draagvlak - Verbreding; van individueel naar collectief - Investeringsbereidheid en helderheid over investeringsmoment - Concrete kansen in beeld
3.3 Kansen vertalen	<ul style="list-style-type: none"> - Bepaal de duurzaamheidsambitie van het bedrijventerrein - Leg de definitieve scope voor ambitie vast - Geef concrete projecten vorm 	<ul style="list-style-type: none"> - Stel een lijst met mogelijke concrete projecten op - Stel een Kansenskaart op, op basis van de verkenning en de gesprekken - Vertaal individuele maatregelen in duurzaamheidsambitie Volledig bedrijventerrein energieneutraal in 2035 - Maak een globale routekaart uitvoeringsplan 	<ul style="list-style-type: none"> - Technisch-inhoudelijke kennis van verduurzamingsprojecten - Financiële kennis - Eventueel: externe expertise - Overzicht subsidie- en financieringsmogelijkheden Drenthe 	<ul style="list-style-type: none"> - Kansen uitgewerkt tot concrete projecten - Vastgelegde scope en ambitie van het uitvoeringsplan

Communicatie bij stap 3

Tijdens stap 3 is het belangrijk dat alle belanghebbenden weten waar en wanneer de startbijeenkomst plaatsvindt en dat ze goed geïnformeerd naar de bijeenkomst gaan. Daarom moet van tevoren duidelijk aangegeven worden wat de plannen zijn, om tijdens de startbijeenkomst zo effectief mogelijk de kansen te kunnen benoemen. Vervolgens is het handig om de resultaten in een duidelijk overzicht te plaatsen, alle belanghebbenden te informeren over de volgende stappen en samen de kansen te prioriteren. Op die manier wordt gestimuleerd dat iedereen zich uitgenodigd voelt om te werken aan de belangrijkste kansen en dezelfde doelen (richting geven).

Hulpmiddelen:

- Voorbeeld rapportage eerste bedrijfs gesprek
- Voorbeeld rapportage tweede bedrijfs gesprek
- Overzicht subsidie- en financierings-mogelijkheden Drenthe - pdf

Projectstap	Communicatiestap	Inhoud	Proces	Communicatiemiddel
Stap 3: Samen kansen identificeren	3.1 Startbijeenkomst	Plan en kondig de startbijeenkomst aan	<p>Introduceer de aanpak bij de bedrijven door een <i>startbijeenkomst</i> te organiseren met daarin:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Introductie van de organisatie • Informatie over de inhoud • Informatie over het proces • Informatie over het vervolg • Informatie over wat er verwacht wordt van bedrijven • Ruimte voor vragen <p>Ondernemers die niet aanwezig zijn kunnen hun informatie uit de <i>follow-upmail</i> halen: een mail over de inhoud van de bijeenkomst en contactgegevens die naar alle ondernemers gaat (ná de bijeenkomst).</p>	<p><i>Startbijeenkomst:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Uitnodigingsmail (met aanmeldformulier) • Follow-up mail (wat is er besproken) <p><i>Frequentie:</i> eenmalig</p>
	3.2 Kansen identificeren	Identificeer kansen door het analyseren van data. De data-analyse biedt inzicht in de energiesituatie van het bedrijventerrein.	<p>Informeer bedrijven over de data-analyse door een <i>e-mail</i> te sturen met daarin:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Resultaten data-analyse • De verduurzamingsopgave • Informatie over mogelijke kansen + oproep om zelf kansen en mogelijke projecten te bedenken • Informatie over vervolg (bijeenkomst over kansen en mogelijke energieprojecten, verdere dataverzameling + kansen identificeren) • Contactgegevens 	<p><i>Geïdentificeerde kansen</i></p> <p>Deel met alle belanghebbenden een overzicht van de kansen</p> <p><i>Frequentie: Eenmalig</i></p>

STAP 4
Uitvoeringsplan voor projecten en samenwerkingen

In stap 4 worden de geïdentificeerde kansen uitgewerkt in concrete projecten, die ook draagvlak hebben. Hiervoor is nodig dat de ondernemers hun doelen voor de energietransitie delen. Daarnaast maken zij inzichtelijk hoe ze deze doelen willen realiseren. Ook is het belangrijk rekening te houden met de technische, juridische en financiële haalbaarheid. Op basis daarvan kunnen de investeringsbereidheid van de deelnemers, de rollen en de verantwoordelijkheden worden bepaald. Het is raadzaam om dit formeel vast te leggen in een uitvoeringsplan en -overeenkomst.

Hulpmiddelen:

- Voorbeeld uitvoeringsplan bedrijventerreinen EBD35
- Voorbeeld intentieverklaring bedrijf EBD35

Uitwerken				
Onderdelen	Wat gaan we doen?	Hoe gaan we het doen?	Wat hebben we daarvoor nodig?	Wat levert het op?
4.1 Werkgroepen formeren	Formeer per maatregel een werkgroep	- Organiseer een werksessie - Stel een kansenkaart op, op basis van de verkenning en de gesprekken	- Indien nodig: inhoudelijk specialisten - Overzicht van alle kansen (stap 3)	Per maatregel een werkgroep
4.2 Uitwerken en concretiseren projecten	Werk kansen voor individuele en collectieve verduurzaming uit	Organiseer een werksessie - Toets de financiële, technische en juridische haalbaarheid - Werk financieringsmogelijkheden uit en stel ze vast	- Eventueel: externe expertise - Instrumenten en sjablonen van de hulpmiddelen	Per maatregel een concreet plan van aanpak Inzicht in de meest haalbare en realistische kansen

Uitvoeringsplan				
4.3.1a Opstellen uitvoeringsplan	Stel een uitvoeringsplan en -overeenkomst op over de uitvoering van de projecten en de mate van betrokkenheid	- Stel een intentieovereenkomst op - Stem collectieve doelstellingen van het bedrijventerrein af - Onderteken de intentieovereenkomst met partners en ondernemers (collectieve en individuele projecten)	- Voorbeeld uitvoeringsplan bedrijventerreinen EBD35 - Voorbeeld intentieverklaring bedrijf EBD35 - Eventueel: externe expertise	- Uitvoeringsplan - Overzicht van doelstellingen - Intentieovereenkomst(en) - Draagvlak voor de projecten
4.3.1b Uitvoerings-overeenkomst	- Stel een uitvoeringsovereenkomst op - Maak afspraken over verantwoordelijkheden en rollen	- Maak heldere afspraken over de uitvoering van de projecten - Stel projectleider(s) aan - Stel terugkoppelmomenten vast (halfjaarlijks bijv.)		Een eenduidig uitvoeringsbeleid met heldere afspraken over de uitvoering
4.3.2 Formalisieren uitvoeringsplan	Onderteken het uitvoeringsplan	Alle betrokken belanghebbenden tekenen het document	Bijeenkomst waarbij alle belanghebbenden hun handtekening zetten onder het gemaakte plan	- Een formele afspraak - Eigenaarschap

Communicatie bij stap 4

Omdat in stap 4 veel keuzes gemaakt worden is het belangrijk dat alle belanghebbenden de juiste informatie hebben en zich betrokken voelen. Naast het informeren over wanneer de werksessie(s) plaatsvinden is het belangrijk dat alle keuzes en conclusies worden gedeeld, om zo verwarring te voorkomen over de belangrijke afspraken die gemaakt worden in deze stap. Wanneer het lukt om tot een overeenkomst te komen, is dit een moment dat gecommuniceerd en gevierd mag worden.

Projectstap	Communicatiestap	Inhoud	Proces	Communicatiemiddel
Stap 4: Uitwerken projecten en opstellen uitvoeringsplan	4.1 Projecten stimuleren + concretiseren	Ondersteun bedrijven bij het omzetten van de geïdentificeerde kansen naar concrete energieprojecten	Stimuleer de eerste projecten door een <i>informatiebijeenkomst</i> te organiseren met daarin het: <ul style="list-style-type: none"> • Bespreken van de mogelijke kansen • Bespreken wat bedrijven zélf al doen en wat ze verder nog nodig hebben <p>Ondernemers die niet aanwezig zijn kunnen hun informatie uit de <i>follow-upmail</i> halen: een mail over de inhoud van de bijeenkomst met contactgegevens die naar alle ondernemers gaat (ná de bijeenkomst).</p>	<i>Informatiebijeenkomst:</i> <ul style="list-style-type: none"> • Uitnodigingsmail (met aanmeldformulier) • Follow-up mail (wat is er besproken?) <p><i>Frequentie:</i> eenmalig Eventueel combineren met de communicatiestap hieronder</p>
	4.2 Formalisieren uitvoeringsplan	Zorg ervoor dat bedrijven zich commiteren aan het uitvoeringsplan	Organiseer een <i>feestelijke bijeenkomst met een ondertekening</i> met alle betrokken partijen om het uitvoeringsplan te formaliseren	<i>Feestelijke bijeenkomst:</i> <ul style="list-style-type: none"> • Uitnodigingsmail (met aanmeldformulier) • Vormgegeven uitvoeringsplan • Persbericht <p><i>Frequentie:</i> eenmalig</p>

STAP 5
Plannen uitvoeren en borgen

Stap 5 richt zich op de daadwerkelijke uitvoering van de projecten. Het proces rond de energietransitie op een bedrijventerrein bestrijkt een lange tijd en zal onderhevig zijn aan veranderingen in de omgeving. Daarom is het belangrijk dat de voortgang goed gemonitord wordt en dat het proces waar nodig wordt bijgestuurd. Monitoring biedt de gelegenheid om nieuwe kansrijke initiatieven en projecten op te nemen in de uitvoering.

Hulpmiddelen:

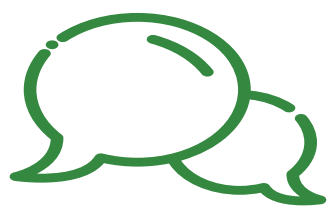
- [Leidraad verzekeraarheid zon op dak – provincie Drenthe -pdf](#)
- [Netcongestie-oplossingen Drenthe](#)

Onderdelen	Wat gaan we doen?	Hoe gaan we het doen?	Wat hebben we daarvoor nodig?	Wat levert het op?
5.1 Start uitvoering	De projecten opstarten	Projectafhankelijk	- Leidraad verzekeraarheid zon op dak – provincie Drenthe - Netcongestie-oplossingen Drenthe	
5.2 Monitoring uitvoering en resultaten	Monitoren van het proces	Door middel van monitoren strategieën vinden bij de hulpmiddelen	Een sjabloon van de hulpmiddelen	- Een doelgericht proces - Risicovermindering - Inzichtelijke progressie

Communicatie bij stap 5

Bij de uitvoering van de projecten is communicatie essentieel om alle belanghebbenden op de hoogte te houden van de ontwikkelingen en te stimuleren om mee te doen. Zo wordt betrokkenheid, effectieve samenwerking en transparantie over het proces gewaarborgd. Omdat het om meerjarenprojecten gaat en het proces met verloop van tijd kan veranderen, is het belangrijk te kiezen voor een passende frequentie van updates en informatiestromen.

Projectstap	Communicatiestap	Inhoud	Proces	Communicatiemiddel
Stap 5: Uitvoering en borging van afspraken	5. Uitvoering en Resultaten meten	Meet de concrete resultaten van de gerealiseerde besparingen en maak ze kwantificeerbaar. Bedrijven kunnen na deze stap nieuwe kansen identificeren. Blijf ondernemers ondersteunen bij die nieuwe kansen en draag bij aan het ontwikkelen van nieuwe ideeën. Dit proces verloopt dus deels cyclisch (terug naar stap 4).	Stimuleer de projecten door een <i>netwerkbijeenkomst</i> te organiseren met daarin ruimte voor het: <ul style="list-style-type: none"> • Delen van kennis en ervaringen over (afgeronde) energieprojecten • Vieren van successen • Delen van resultaten • Inventariseren van de verdere behoeftes van bedrijven Neem daarnaast <i>contact</i> op met bedrijven over lopende energieprojecten. Ga eventueel op bezoek.	<i>Netwerkbijeenkomst:</i> <ul style="list-style-type: none"> • Uitnodigingsmail (met aanmeldformulier) • Follow-up mail (wat is er besproken?) <i>Frequentie:</i> naar inzicht <ul style="list-style-type: none"> • Inventariserende mail naar alle deelnemende bedrijven met de vraag naar de gemaakte vorderingen + vraag wat ze nodig hebben <i>Frequentie:</i> naar inzicht, iemand moet verantwoordelijk zijn

Communicatie en participatie zijn belangrijk in de aanpak van de verduurzaming van een bedrijventerrein. Ondernemers vormen de belangrijkste doelgroep. Het is van belang dat zij zich betrokken en gestimuleerd voelen en dat ze elkaar kunnen inspireren. Daarom is een mix van een collectieve en individuele benadering in de communicatie het meest ideaal voor een bedrijventerreinaanpak. Denk aan het organiseren van bijeenkomsten aangevuld met persoonlijk contact met de bedrijven. Zo blijven ondernemers individueel gestimuleerd, maar kunnen ze ook profiteren van de kennis en ervaring van anderen.

Collectieve aanpak

In de collectieve aanpak draait het om netwerken, informeren en kennisdeling door de initiatiefnemers. Bijeenkomsten staan centraal. Het is belangrijk dat ondernemers kunnen zien met wie ze de verduurzaming doen en wie wat doet. Er zijn verschillende bijeenkomsten mogelijk:

- Een startbijeenkomst waarin het project wordt afgetrap.
- Een informatiebijeenkomst, waarin vorderingen van het overkoepelende project worden gedeeld met bedrijven. De bijeenkomst wordt georganiseerd als er genoeg informatie is om te delen en er nieuws is.
- Een netwerkbijeenkomst, waarin bedrijven lopende energieprojecten met elkaar delen. Deze bijeenkomsten worden vaker georganiseerd. Een netwerkbijeenkomst is te combineren met een werkbezoek, bijvoorbeeld bij een ondernemer met een lopend energieproject. Zo worden resultaten meteen gedeeld.

Individuele aanpak

In de individuele aanpak worden ondernemers afzonderlijk benaderd, bijvoorbeeld per mail of via een bezoek. De initiatiefnemers informeren hen over de voortgang van het overkoepelende plan en informeren naar de voortgang van energieprojecten die bij het bedrijf spelen. Het voordeel van deze aanpak is dat het heel persoonlijk is. De ondernemers bouwen een relatie op met de organisatie en kunnen rechtstreeks hulp vragen. Daarnaast is regelmatig op bezoek gaan een mooie stimulans om aan de slag te blijven.

Uitvoering communicatie

De initiatiefnemers hebben de regierol in communicatie. Advies is de planning en uitvoering van de communicatie door een communicatiemedewerker te laten doen. Om goed in deze aanpak te kunnen faciliteren, heeft hij of zij informatie over de organisatie nodig (samenstelling, contactgegevens, rolverdeling), logo's van de betrokken partijen (provincie, gemeente, parkmanagementorganisatie) en eventueel contactgegevens van andere betrokken communicatieadviseurs (voor eventuele afstemming). Uiteindelijk voert de medewerker de communicatie uit, stelt middelen op, zoekt afstemming met ondernemersvereniging/parkmanagementorganisatie en zorgt voor verzending/publicatie van de communicatiemiddelen.

OVERZICHT COMMUNICATIE PER STAP

Hoe het communicatieproces er in de praktijk uitziet is - per stap - te zien in dit overzicht. Het overzicht brengt het proces in beeld en laat zien wat wanneer wordt gecommuniceerd. Een concrete planning is pas per project te formuleren.

Projectstap	Communicatiestap	Inhoud	Proces	Communicatiemiddel
Stap 1: Globale verkenning	1.1 Informeren	Informeren van alle belanghebbenden over de verkenning	Kies de meest bekende manier van informatievoorziening voor de (mogelijk) belanghebbenden	<i>Brief, e-mail, website bericht</i> • Informerenbericht met daarin korte introductie van het project. <i>Frequentie: eenmalig</i>
Stap 2: Breng de situatie in kaart	2.1 Informeren over verzamelde data(-analyse)	Uitkomsten analyse beginsituatie Verzamelen en analyseren data om de huidige energiesituatie van het bedrijventerrein en de verduurzamingsopgave in kaart te brengen. Aan te vullen door uitvoerende partijen met: • Dataverzameling op bedrijventerrein • Data van belanghebbende partijen	Voer de dataverzameling en -analyse uit en informeer bedrijven over de data-analyse door een <i>e-mail</i> te sturen met daarin: • Resultaten data-analyse • Verduurzamingsopgave • Informatie over mogelijke kansen + oproep om zelf kansen en mogelijke projecten te bedenken Informatie over vervolg (bijeenkomst over kansen en mogelijke energieprojecten, verdere dataverzameling + kansen identificeren)	<i>Resultaten data-analyse:</i> • Informerenbericht met daarin de resultaten van de data-analyse + datum voor bijeenkomst + contactgegevens <i>Frequentie: eenmalig</i>
	2.2 Communicatie vanuit de initiatiefnemers	Eén of meer bedrijventerreinen kiezen waarmee ze aan de slag gaan	Organisatie wordt geformeerd	• Informerende mail met daarin korte introductie van de aanpak + datum voor startbijeenkomst <i>Frequentie: eenmalig</i>
Stap 3: Samen kansen identificeren	3.1 Startbijeenkomst	Plan en kondig de startbijeenkomst aan	Introduceer de aanpak bij de bedrijven door een <i>startbijeenkomst</i> te organiseren met daarin: • Introductie van de organisatie • Informatie over inhoud • Informatie over proces • Informatie over vervolg • Informatie over wat er verwacht wordt van bedrijven • Ruimte voor vragen Ondernemers die niet aanwezig zijn kunnen hun informatie uit de <i>follow-upmail</i> halen: een mail over de inhoud van de bijeenkomst en contactgegevens die naar alle ondernemers gaat (ná de bijeenkomst).	<i>Startbijeenkomst:</i> • Uitnodigingsmail (met aanmeldformulier) • Follow-up mail (wat is er besproken?) <i>Frequentie: eenmalig</i>
	3.2 Kansen identificeren	Identificeer kansen door het analyseren van data. De data-analyse biedt inzicht in de energiesituatie van het bedrijventerrein.	Informeer bedrijven over data-analyse door een <i>e-mail</i> te sturen met daarin: • Resultaten data-analyse • De verduurzamingsopgave • Informatie over mogelijke kansen + oproep om zelf kansen en mogelijke projecten te bedenken • Informatie over vervolg (bijeenkomst over kansen en mogelijke energieprojecten) verdere dataverzameling + kansen identificeren • Contactgegevens	<i>Geïdentificeerde kansen</i> Deel met alle belanghebbenden een overzicht van de kansen <i>Frequentie: Eenmalig</i>
Stap 4: Uitwerken projecten en opstellen uitvoeringsplan	4.1 Projecten stimuleren + concretiseren	Ondersteun bedrijven bij het omzetten van de geïdentificeerde kansen naar concrete energieprojecten.	Stimuleer de eerste projecten door een <i>informatiebijeenkomst</i> te organiseren met daarin het: • Bespreken mogelijke kansen • Bespreken wat bedrijven zelf al doen en wat ze verder nog nodig hebben Ondernemers die niet aanwezig zijn kunnen hun informatie uit de <i>follow-upmail</i> halen: een mail over de inhoud van de bijeenkomst en contactgegevens die naar alle ondernemers gaat (ná de bijeenkomst).	<i>Informatiebijeenkomst:</i> • Uitnodigingsmail (met aanmeldformulier) • Follow-up mail (wat is er besproken?) <i>Frequentie: eenmalig</i> Eventueel combineren met de communicatiestap hieronder
	4.2 Formaliseren uitvoeringsplan	Zorg ervoor dat bedrijven zich commiteren aan het uitvoeringsplan	Organiseer een feestelijke bijeenkomst met een ondertekeningmoment met alle betrokken partijen om het uitvoeringsplan te formaliseren	<i>Feestelijke bijeenkomst:</i> • Uitnodigingsmail (met aanmeldformulier) • Vormgegeven uitvoeringsplan • Persbericht <i>Frequentie: eenmalig</i>
Stap 5: Uitvoering en borging van afspraken	5.1 Uitvoering en Resultaten meten	Meet de concrete resultaten van de gerealiseerde besparingen en maak ze kwantificeerbaar. Bedrijven kunnen na deze stap nieuwe kansen identificeren. Blijf ondernemers ondersteunen bij die nieuwe kansen en draag bij aan het ontwikkelen van nieuwe ideeën. Dit proces verloopt dus deels cyclisch (terug naar stap 4).	Stimuleer de projecten door een <i>netwerkbijeenkomst</i> te organiseren met daarin ruimte voor het: • Delen van kennis en ervaringen over (afgeronde) energieprojecten • Vieren van successen • Delen van resultaten • Inventariseren van de verdere behoeftes van bedrijven. Neem daarnaast <i>contact</i> op met bedrijven over lopende energieprojecten. Ga eventueel op bezoek.	<i>Netwerkbijeenkomst:</i> • Uitnodigingsmail (met aanmeldformulier) • Follow-up mail (wat is er besproken?) <i>Frequentie: naar inzicht</i> - Inventariserende mail naar alle deelnemende bedrijven met vraag naar de gemaakte vorderingen + vraag wat ze nodig hebben <i>Frequentie: naar inzicht, iemand moet verantwoordelijk zijn</i>

HULPMIDDELEN

Hulpmiddelen bij stap 1

- Geen hulpmiddelen
-

Hulpmiddelen bij stap 2

- Voorbeeld Enquête Inventarisatie Energie - pdf
- Methode en uitwerking + voorbeeld stakeholderanalyse - pdf

Hulpmiddelen bij stap 3

- Voorbeeld rapportage eerste bedrijfsgesprek - docx
- Voorbeeld rapportage tweede bedrijfsgesprek - docx
- Overzicht subsidie- en financieringsmogelijkheden Drenthe - pdf
- Ondersteuning Energietransitie MKB Drenthe IBDO -

Hulpmiddelen bij stap 4

- Voorbeeld uitvoeringsplan bedrijventerreinen EBD35 - docx
- Voorbeeld intentieverklaring bedrijf EBD35 - docx

Hulpmiddelen bij stap 5

- Leidraad verzekeraarheid zon op dak – provincie Drenthe -pdf
- Netcongestie oplossingen Drenthe

4 PRAKTIJKVOORBEELDEN

De leidraad is gebaseerd op praktijkvoorbeelden: pilots met vier uiteenlopende bedrijventerreinen en in totaal 98 bedrijven in Drenthe. De vier pilots vonden plaats in de gemeente Noordenveld op de bedrijventerrein Bitseveld, in de gemeente Tynaarlo op bedrijventerrein De Punt, in de gemeente Assen op bedrijventerreinen Peelerpark en Messchenveld en in de gemeente Hoogeveen op bedrijventerrein De Wieden. In dit hoofdstuk beschrijven we deze pilots.

Bedrijventerrein Bitseveld
gemeente Noordenveld

Bedrijventerrein de Punt
gemeente Tynaarlo

Bedrijventerreinen Peelerpark en
Messchenveld, gemeente Assen

Bedrijventerrein de Wieden
gemeente Hoogeveen

- [Bedrijventerrein Bitseveld, gemeente Noordenveld](#)
- [Bedrijventerrein de Punt, gemeente Tynaarlo](#)
- [Bedrijventerreinen Peelerpark en Messchenveld, gemeente Assen](#)
- [Bedrijventerrein de Wieken, gemeente Hoogeveen](#)

STAP 1 EN 2: GLOBALE VERKENNING EN BEGINSITUATIE IN KAART BRENGEN

Begrenzing pilot

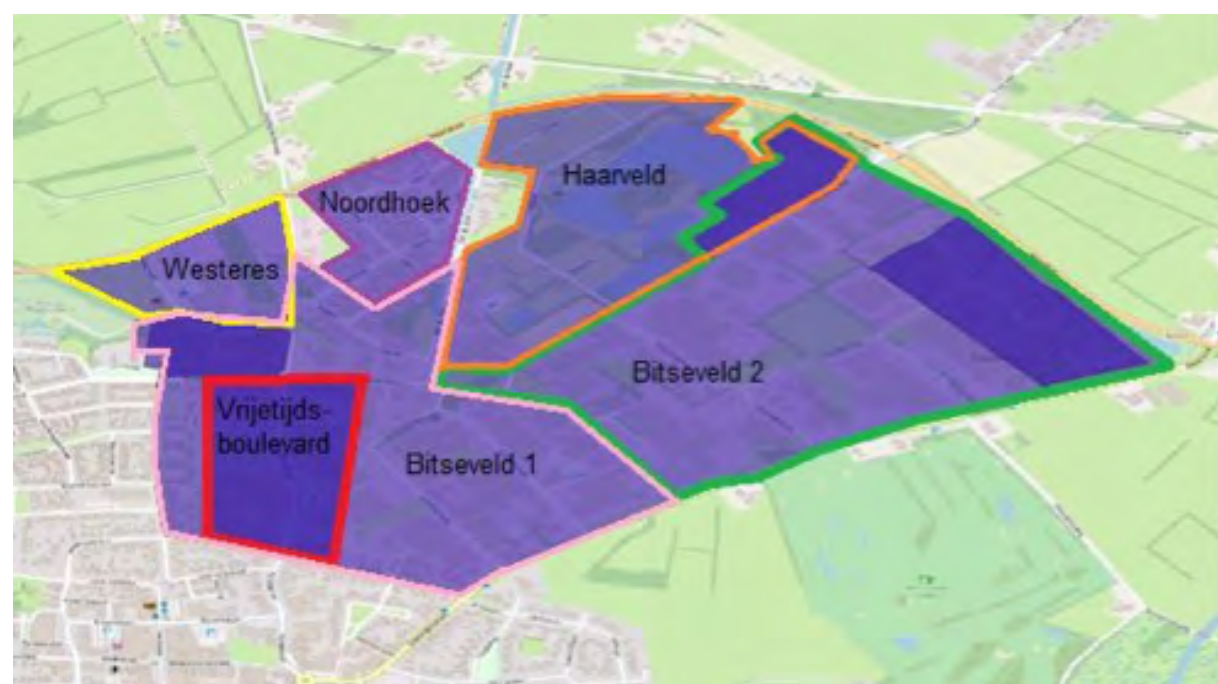
De pilot in Noordenveld is eind 2020 gestart met een initiële groep initiatiefnemers in breed comité. De belangrijkste belanghebbenden zijn vertegenwoordigd, namelijk de gemeente, de provincie, parkmanagement, de ondernemersvereniging en een uitvoerend adviesbureau. Gezamenlijk hebben zij bedrijventerrein Bitseveld in Roden en de Westerd in Peize aangewezen als pilotgebied. Hierbij is naast de input van de stakeholders ook meegewogen dat er voor dit gebied een BIZ-fonds (Bedrijfsinvesteringszone) bestaat, waarvan alle bedrijven lid zijn. Daarmee zijn de leden van dit BIZ-fonds onderdeel geworden van het pilotgebied. Binnen het pilotgebied zijn circa 150 ondernemers gevestigd.

Nadat het gebied is afgebakend, is een stuurgroep gevormd, bestaande uit vertegenwoordigers van Bedrijvenvereniging Ondernemers Contact Noordenveld (OCN), gemeente, provincie, een adviesbureau en de Parkmanager. De projectgroep bestaat uit het uitvoerende adviesbureau en de Parkmanager.

Kenmerken bedrijventerrein in kaart

Het adviesbureau heeft een fysieke verkenning uitgevoerd op basis van openbare data en voor de gemeente en provincie beschikbare data. Hiermee heeft het adviesbureau vervolgens een data-analyse uitgevoerd, waarmee onder andere energieverbruik, energielabels, aanwezigheid van zonnepanelen en SDE-beschikkingen in kaart zijn gebracht. Daaraan zijn bijvoorbeeld ook de data van de provincie Drenthe over uitgevoerde MKB-energiescans toegevoegd. Deze analyse is deels uitgevoerd middels GIS.

Als vervolgstap is een online enquête uitgezet bij alle ondernemers binnen het pilotgebied. De data-analyse is gecombineerd met de resultaten van de enquête. Hiermee zijn de fysieke en omgevingskenmerken goed in beeld gebracht. De enquête heeft veel meerwaarde gehad, omdat duidelijk werd welke ondernemers aan de slag wilden én waarmee. Zo is doelgericht de stap gezet naar het voeren van de eerste verkennende gesprekken met de geïnteresseerde ondernemers.

Figuur: Illustratie output data-analyse pilot Noordenveld; weergave van de uitdaging op het gebied van de energielabel C-verplichting voor kantoren.

Toegepaste hulpmiddelen en methodes:

- Data-analyse 'Energieverbruik & verduurzamingskansen' van Bind
- MKB-Energiescans Provincie Drenthe
- Enquête 'Potentie verduurzaming bedrijventerrein'

Lesson Learned: Het commitment van de stuurgroep is tijdens deze fase niet geformaliseerd. Achteraf had het gepast om in deze fase het commitment met de stuurgroep vast te leggen.

STAP 3: SAMEN KANSEN IDENTIFICEREN

In de vervolgfase is verder gekeken naar de samenwerking en participatie van de ondernemers.

Kopgroep selecteren

Vanuit het totale aantal van 150 bedrijven is een eerste 'kopgroep' geselecteerd van circa 30 bedrijven. Deze kopgroep is op basis van de uitgevoerde enquête en data-analyse in samenspraak met de stuurgroep vastgesteld. De analyse en selectie van de kopgroep is van veel meerwaarde geweest. Bijna 95% van de benaderde bedrijven had interesse om deel te nemen aan de pilot. In de eerste ronde bedrijfsgesprekken is verkend welke verduurzamingsmaatregelen bedrijven al hebben genomen en waar ze de komende jaren graag mee aan de slag willen, zowel individueel als collectief.

Kansen identificeren

Om de kansen vanuit de kopgroep te identificeren is een individuele gespreksronde georganiseerd. Tijdens deze gesprekken bleek dat veel ondernemers nu vooral naar de verduurzamingskansen voor hun eigen bedrijf kijken. Veel bedrijven beseffen dat deze opgave een must is voor de toekomstbestendigheid van hun bedrijf en dat hier ook grote kansen liggen in de collectiviteit. Hierbij is ook de mogelijk geboden de - via de provincie Drenthe in te zetten - MKB-Energiescan in te plannen voor de ondernemers die deze nog niet hadden ingezet.

Daarmee past de ambitie van de bedrijven goed bij de ambities van het programma 'Naar Energieneutrale Bedrijventerreinen Drenthe 2035' (EBD35) vanuit waar deze pilot is opgezet. Daarbij bleken veel bedrijven op zoek naar de ontzorging en de ondersteuning die vanuit de pilot gefaciliteerd kan worden. Met deze eerste gespreksronde is in kaart gebracht waar de energie ligt van de ondernemers en bij welke maatregelen er kansen liggen voor collectieve oplossingen. Deze kansen zijn samengebracht en geanalyseerd voor stap 4. Deze resultaten zijn besproken met de stuurgroep. Op basis hiervan is invulling gegeven aan stap 4.

Toegepaste hulpmiddelen en methodes:

- MKB-Energiescans Provincie Drenthe

STAP 4: PROJECTEN UITWERKEN EN SAMENWERKINGEN SPECIFICEREN

Kansen uitwerken

De kansen zijn nader uitgewerkt tijdens een tweede ronde individuele gesprekken met ondernemers. De kansen zijn op basis van de ingestoken koers van de te nemen maatregelen per ondernemer geconcretiseerd. Daarnaast zijn de onderwerpen besproken die in het vervolgtraject als collectieve projecten opgezet kunnen worden.

Voorbeeld: In samenwerking met de IBDO-adviseur 'Zon op bedrijfsdaken' is met hulpmiddelen van de provincie Drenthe een inschatting gemaakt van de potentie van zonnepanelen op daken (zie figuur), inclusief een inschatting van de investering en businesscase. Deze input is meegenomen in de gesprekken om de investeringsbereidheid direct op tafel te krijgen. Dit is gekoppeld aan de mogelijkheden voor financiering die het Energiefonds Drenthe beschikbaar heeft. Deze aanpak is erg effectief gebleken in deze pilot.

Bedrijfsnaam	Adres	Gebouw-oppervlak	Zonnepanelen potentie (aantal)	Potentieel vermogen (kWp)
Bedrijf A	Straat 1	410	103	32
Bedrijf B	Straat 2	755	189	58
Bedrijf C	Straat 3	345	97	30

Vervolgens is samen met de ondernemers toegewerkt naar het concretiseren van deze kansen. Deze zijn uitgewerkt in doelstellingen op meerdere niveaus:

- Individuele maatregelen uitvoeren/uitwerken zoals het toepassen van de duurzame opwek van energie middels het installeren van zonnepanelen (evt. met onderzoeken van collectieve inkoop).
 - Collectieve maatregelen uitwerken en verder verkennen, zoals het opzetten van een gezamenlijk energienetwerk om duurzaam opgewekte energie uit te wisselen.
 - Organiseren van collectieve ontwikkeling, zoals het committeren aan kennisdelen door het organiseren of bijwonen van sessies over de transitie op het bedrijventerrein (met en door ondernemers).
- Het vervolg - besluitvorming en formaliseren - is vervolgens uitgewerkt in de laatste stap van stap 4, namelijk het opstellen van het uitvoeringsplan.

Toegepaste hulpmiddelen en methodes:

- Overzicht subsidie- en financieringsmogelijkheden Drenthe

STAP 4.3: OPSTELLEN UITVOERINGSPLAN

Uitvoeringsplan opstellen

Op basis van de uitgewerkte kansen in stap 4 is een uitvoeringsplan opgesteld voor het realiseren van projecten. Deze is geformaliseerd met het ondertekenen van een intentieovereenkomst. De ondernemers hebben intentieverklaringen ondertekend. De verklaringen bestaan uit een gezamenlijk deel met ambities en uit individuele maatregelen waaraan de bedrijven zich committeren.

Uitvoeringsplan formaliseren

Uiteindelijk is toegewerkt naar een - vanwege Covid-19 - online tekenmoment waar de ondernemers en andere partijen samen zijn gekomen en de intentieverklaringen hebben ondertekend. Deze fase is in december 2021 afgerond.

STAP 5: PLANNEN UITVOEREN EN BORGEN

In 2022 wordt door de parkmanager het vervolg van het project begeleid in samenwerking met de gemeente Noordenveld. Hij borgt daarmee de integrale benadering en zoekt verder naar het uitwerken van collectieve kansen en biedt ondersteuning bij individuele kansen. De provincie Drenthe biedt ondersteuning met onder meer tools vanuit het platform Ik ben Drents Ondernemer.

STAP 1 EN 2: GLOBALE VERKENNING EN BEGINSITUATIE IN KAART BRENGEN

Begrenzing pilot

De pilot in Tynaarlo is in september 2021 gestart met een werkgroep met een afvaardiging van de gemeente, de provincie en de uitvoerende partij. Een belangrijk aspect bij dit bedrijventerrein is dat er bij de start van deze pilot nog geen actieve organisatie van ondernemers aanwezig was. De afbakening van de pilot betreft het bedrijventerrein De Punt. Op het bedrijventerrein zijn circa 35 ondernemers gevestigd. Het terrein is veel kleiner dan bijvoorbeeld het bedrijventerrein in de pilot Noordenveld. Een bewuste keuze met als doel ervaring opdoen met een andere strategie dan bij een groot bedrijventerrein. Deze pilot heeft dan ook tot andere bevindingen geleid voor het te doorlopen proces en de noodzakelijke instrumenten en ondersteuning.

Kenmerken bedrijventerrein in kaart

Het adviesbureau heeft een fysieke verkenning uitgevoerd op basis van openbare data en bij de gemeente en provincie beschikbare data. Hiermee heeft het adviesbureau een data-analyse uitgevoerd die inzicht geeft in onder andere energieverbruik, energielabels, aanwezigheid van zonnepanelen en SDE-beschikkingen. Daaraan zijn bijvoorbeeld ook de data van de provincie Drenthe over uitgevoerde MKB-energiescans toegevoegd. Deze analyse is deels uitgevoerd middels GIS.

Als vervolgstap heeft het adviesbureau een online enquête uitgezet bij alle ondernemers in het pilotgebied. De data-analyse is gecombineerd met de resultaten van de online enquête. Hiermee zijn de fysieke en de omgevingskenmerken goed in beeld gebracht. De respons op de enquête heeft in deze pilot helaas niet geleid tot een volledig dekkend beeld van het bedrijventerrein. Daarom is dit 'gat' in de informatievoorziening opgevuld met kennis vanuit de gemeente vanuit onder andere eerdere trajecten op het bedrijventerrein.

Onder de ondernemers is een grote verscheidenheid in bedrijfsactiviteiten en er is beperkte verbondenheid. Waar mogelijk verlenen de bedrijven diensten aan elkaar. De meeste panden dateren van 1980-2000 en hebben een redelijk tot goede isolatieschil.

Aandachtspunt: Op basis van deze verkenning bleek het goed om onderscheid te maken is tussen twee typen ondernemers. Aan de ene kant een grote ondernemer, met een groot pand van 5000m² vloeroppervlak en met een zonnedakleverancier voor ongeveer 50% van de energiebehoefte op het terrein. En daarnaast de overige mkb-ondernemers, met een relatief geringe warmtevraag.

Toegepaste hulpmiddelen en methodes:

- Data-analyse 'Energieverbruik & verduurzamingskansen' van Bind
- MKB-Energiescans Provincie Drenthe
- Enquête 'Potentie verduurzaming bedrijventerrein'

STAP 3: SAMEN KANSEN IDENTIFICEREN

De volgende fase richtte zich op de samenwerking en participatie van de ondernemers. Gezien de overzichtelijke hoeveelheid ondernemers op het bedrijventerrein - circa 35 - is ervoor gekozen om alle bedrijven te benaderen voor verdere deelname in de pilot.

Kansen identificeren

Uit de data-analyse en de eerste bedrijfs gesprekken is een goed beeld verkregen van de behoeften van en kansen voor de bedrijven. Een aantal bedrijven op bedrijventerrein De Punt is al geruime tijd bezig met het verduurzamen van hun bedrijfspand. Anderen hebben interesse, maar hebben om diverse redenen een beperkt aantal energiemaatregelen toegepast. Deze bedrijven zijn enorm gebaat bij technische ondersteuning. Daarnaast is een deel van de bedrijven huurder en niet eigenaar van het pand. Daarmee zijn zij afhankelijk van de verhuurder. Deze bedrijven willen wel verduurzamen, maar geven aan dat de verhuurder verantwoordelijk is.

De bedrijven hebben kenbaar gemaakt dat ze graag worden ontzorgd bij de uitvoering van de energiemaatregelen die zij op korte termijn willen realiseren. De proactieve aanpak werkt en zorgt voor draagvlak bij de ondernemers. Ook bleek na de bedrijfs gesprekken dat het onderwerp verduurzaming onderling meer begon te leven. Na de bedrijfs gesprekken heeft een deel van de bedrijven een MKB-Energiescan laten uitvoeren, zoals aangeboden door de provincie Drenthe. Deze scans geven overzicht over en concreet inzicht in de te nemen maatregelen en de kosten hiervan.

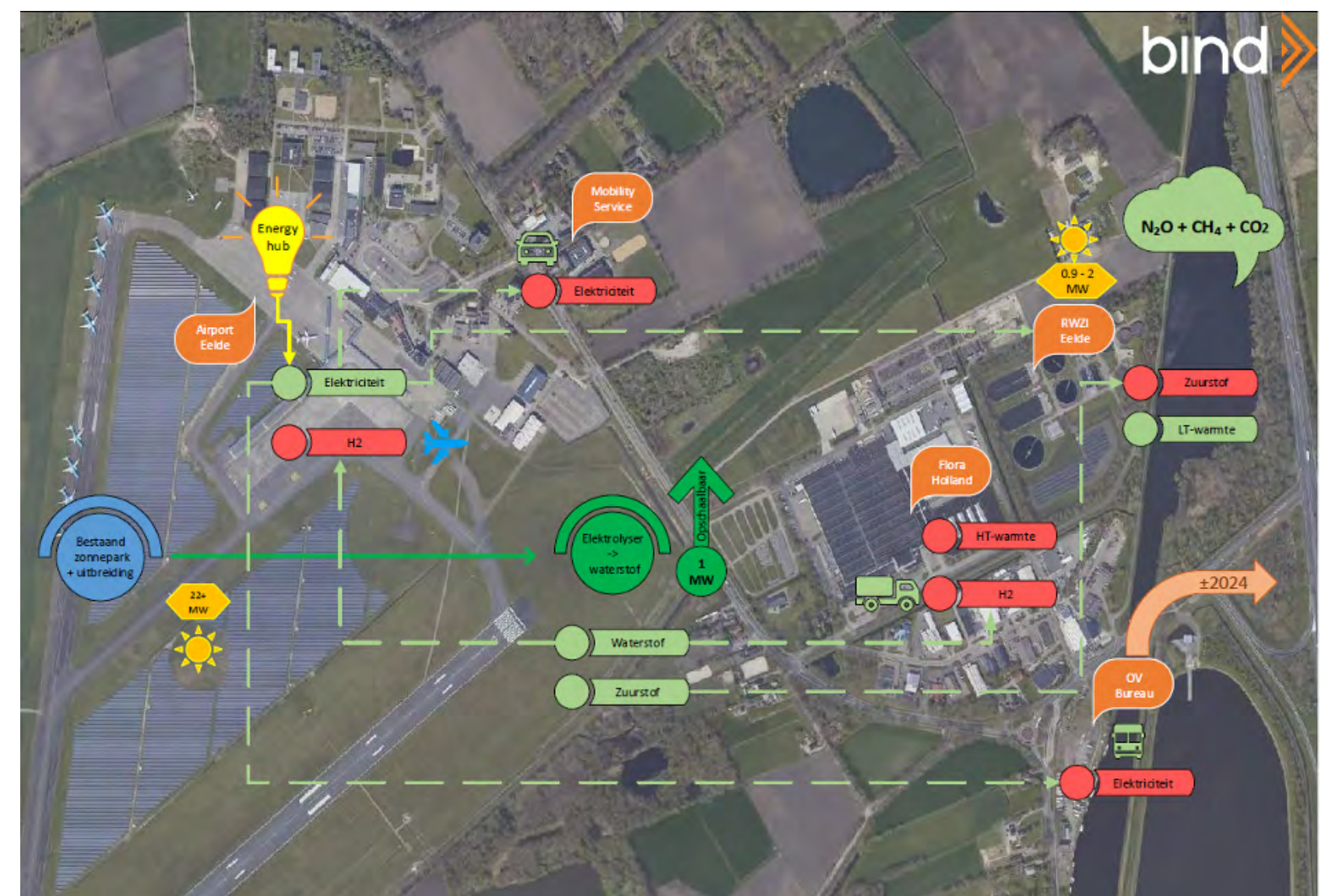
Ook zijn in de gesprekken mogelijke collectieve samenwerkingsverbanden besproken. Er is veel interesse vanuit de bedrijven. Vanuit de gemeente is er ook belangstelling voor een samenwerkingsverband en gezamenlijk onderzoeken zij hoe hier invulling en ondersteuning aan kan worden gegeven. Verder is er veel interesse in en potentie voor Zon op dak. Dit wordt in de volgende fases verder ondersteund en uitgewerkt. Het betrokken adviesbureau doet dit met onder andere een Programma van Eisen voor de zonnepanelen en installatie, waarmee we de ondernemers kunnen helpen met het vinden van de juiste installateur met gedegen producten en diensten.

Verder heeft het adviesbureau dieper ingezoomd op de kansen van Royal FloraHolland. Er zijn koppelkansen met de naastgelegen Rioolwaterzuiveringsinstallatie (RWZI). Deze kan mogelijk thermische energie uit afvalwater of groengas leveren. Daarnaast zijn er nog enkele andere opties geïdentificeerd. In het vervolg wordt in gesprek met de gemeente, het waterschap - als eigenaar van de RWZI - en Royal FloraHolland onderzocht wat hier de mogelijkheden voor zijn. Ook Groningen Airport Eelde, dat zich net buiten het pilotgebied bevindt, is inmiddels aangehaakt bij deze gesprekken. Zij zullen in de toekomst ook steeds betrokken worden bij nieuwe ontwikkelingen.

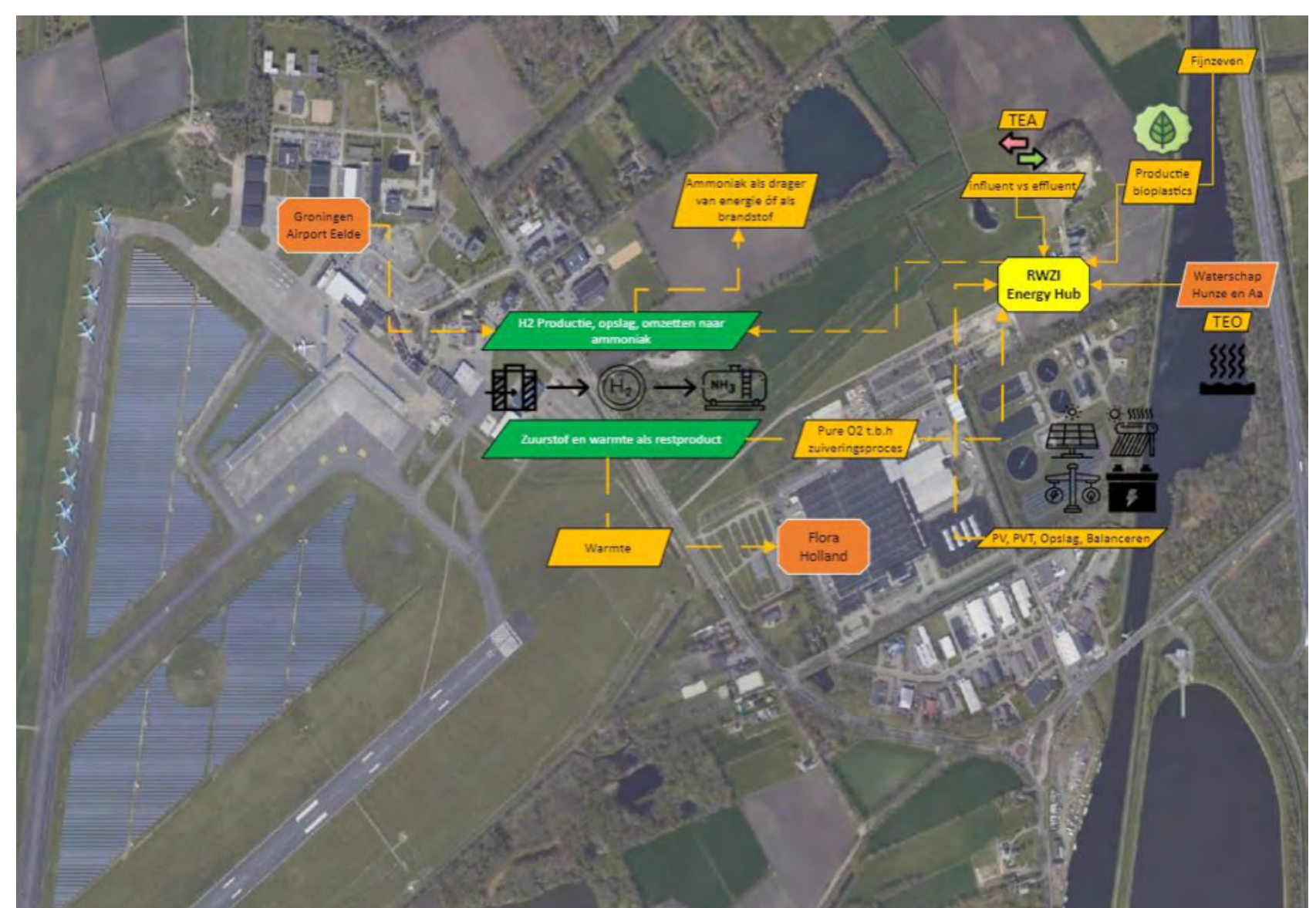
STAP 4: PROJECTEN UITWERKEN EN SAMENWERKINGEN SPECIFICEREN

Voor de collectieve inkoop van zonnepanelen wordt een Programma van Eisen opgesteld. Vervolgens wordt verder onderzocht of de collectieve inkoop uitgerold kan worden. Daarnaast lopen gesprekken met de gemeente over welke projecten ze willen onderzoeken omtrent Royal FloraHolland.

De ondernemers en de gemeente hebben een ondernemersbijeenkomst georganiseerd om de opgehaalde kansen te bespreken en de vervolgstappen een aftrapmoment te geven. Hieruit kwam de wens van een aantal ondernemers - gesteund door de gemeente - naar voren om een vorm van samenwerking te gaan realiseren die er tot op heden niet is. Deze vorm van organiserend vermogen is belangrijk om in de toekomst gezamenlijk op te trekken, ook op het gebied van de kansen voor verduurzamingsprojecten. Dit traject loopt nog en nadert zijn afronding (november 2022).

Kaartweergave van koppelkansen Groningen Airport Eelde

Kaartweergave van koppelkansen RWZI in Tynaarlo, bedrijventerrein De Punt

Type	Scaph Klimaatroute	Bedrijfshal/Kantoor							Verwarming						terrein								
		Dakisolatie	Vloerisolatie	Gevelisolatie	HR++	HR+++	Zonnepanelen	Zonnecollectoren	LED	Monitoringsysteem	Natuurlijk daglicht	VR ketel	HR+ ketel	Elektrische boiler	Warmtepomp	Pelletkachel	Infraroodpanelen	WTW	WKO	LTV	LED verlichting	Laadpalen	
1	Bedrijf X	ja	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
2	Bedrijf X	ja	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
3	Bedrijf X	ja	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
4	Bedrijf X	ja	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
5	Bedrijf X	ja	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
6	Bedrijf X	ja	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
7	Bedrijf X	ja	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
8	Bedrijf X	ja	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
9	Bedrijf X	ja	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
10	Bedrijf X	ja	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
11	Bedrijf X	Nog niet ingepland	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
12	Bedrijf X	Nee																					
13	Bedrijf X	Nee																					
14	Bedrijf X	Nee																					
15	Bedrijf X	Nee																					
16	Bedrijf X	Nee																					
17	Bedrijf X	Nee	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
18	Bedrijf X	Nee	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
19	Bedrijf X	Nee	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
20	Bedrijf X	Nee	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
21	Bedrijf X	Nee	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

Overzicht van de mogelijke verduurzamingsmaatregelen per bedrijf

UITWERKING PILOT ASSEN – BEDRIJVENTERREIN MESSCHENVELD EN PEELERPARK

- [Bedrijventerrein Bitseveld, gemeente Noordenveld](#)
- [Bedrijventerrein de Punt, gemeente Tynaarlo](#)
- **Bedrijventerreinen Peelerpark en Messchenveld, gemeente Assen**
- [Bedrijventerrein de Wieken, gemeente Hoogeveen](#)

STAP 1 EN 2: GLOBALE VERKENNING EN BEGINSITUATIE IN KAART BRENGEN

Begrenzing pilot

De begrenzing van het doelgebied is goed afgebakend. In de pilot van Assen is voor de bedrijventerreinen Peelerpark en Messchenveld gekozen. Dat zijn de twee noordelijke bedrijventerreinen van Assen. Hiervoor is gekozen omdat het twee gemengde bedrijventerreinen zijn en het organiserend vermogen beide terreinen beslaat. Het gaat hier om het bestuur van Kring Noord van Ondernemend Assen. Het lerend vermogen van de pilot is breder omdat de gemeente betrokken is en Ondernemend Assen gemeentebreed opereert.

Toegepaste hulpmiddelen en methodes:

- [IBIS database voor de contouren van de bedrijventerreinen](#)
- Schouw van het bedrijventerrein
- Organisatiestructuur van Ondernemend Assen
- TransitiePlanner

Kenmerken bedrijventerrein in kaart

De fysieke kenmerken van de bedrijventerreinen zijn in kaart gebracht door een combinatie van de Energie Potentieel Scan van TNO, een verrijking door werkelijke gegevens uit bijvoorbeeld energiescans en openbare (geo)data. Denk hierbij bijvoorbeeld aan energiegegevens, status openbare infrastructuur en type ondergrond, maar ook aanvullende gegevens uit gesprekken met ondernemers.

Toegepaste hulpmiddelen en methodes:

- Energie Potentieel Scan van TNO voor de ruwe database in Excel
- Uitgevoerde energiescans
- TransitiePlanner

Sociale context

De sociale context krijgt in deze pilot veel aandacht. Deze context is namelijk belangrijker voor het realiseren van het verduurzamingstraject dan de fysieke kenmerken. Allereerst wordt er met de primaire stakeholders gesproken (individueel en gecombineerd), zoals de ondernemersvereniging, parkmanager, gemeente en enkele ondernemers. Daardoor wordt op laagdrempelige wijze vrij snel een goed beeld geschetst van de huidige sociale context op het bedrijventerrein. Verder geeft het de nodige input voor het voeren van gesprekken met ondernemers. Deze gesprekken vinden daarna plaats op basis van de aangeleverde contactgegevens van de primaire stakeholders. Het gaat om ondernemers die bijvoorbeeld (informeel) invloed hebben in het gebied, een belangrijke energiegebruiker zijn of gewoon heel graag mee willen denken in het proces.

Toegepaste hulpmiddelen en methodes:

- Stakeholdersanalyse
- Draagvlakanalyse
- TransitiePlanner

Is er een passende organisatievorm ingesteld om de volgende fase in te gaan?

In deze fase van de pilot hoeft in ieder geval nog geen nieuwe organisatievorm te worden ingericht. In dit stadium volstaat het om te werken met een stuurgroep van primaire stakeholders en betrokken ondernemers op basis van het al bestaande organiserend vermogen. Door middel van werksessies worden de stakeholders bij elkaar aan tafel gezet om aan de hand van het thema energietransitie verder de samenwerking (en bijhorend vertrouwen) vorm te geven.

STAP 3: SAMEN KANSEN IDENTIFICEREN

Welke mogelijkheden zien bedrijven voor zichzelf in relatie tot de ambities EBD35?

Energiebesparing is relatief gemakkelijk te realiseren met enig deskundige begeleiding. Met betrekking tot de overige mogelijkheden is het handig om de resultaten van de verkenning af te wachten.

Welke kansen zijn er voor het bedrijventerrein in beeld gekomen?

De kansen worden momenteel opgesteld en verwerkt.

Waar doen die kansen zich op het bedrijventerrein voor en welke bedrijven zijn erbij betrokken?

De kansen worden momenteel opgesteld en verwerkt.

Is voldoende verkend welke mogelijkheden bedrijven zien in collectieve samenwerkingsverbanden?

De collectieve mogelijkheden krijgen vorm door middel van de individuele gesprekken, het koppelen van ondernemers en de werksessies met de stuurgroep.

Is helder hoe private partijen hierover met elkaar verder in gesprek gaan?

Zij krijgen daarin ondersteuning. Dit zal verder plaatsvinden wanneer de verkenning is afgerond en er zicht is op een vervolg en verdere intensivering.

Is helder hoe de ambities van de betrokken gemeente eruitzien in relatie tot de ambities EBD35?

De ambities van de gemeente worden direct verwerkt in de verkenning om te kunnen komen tot een integraal en volledig beeld.

Is helder hoe publiek private partijen hierover met elkaar verder in gesprek gaan?

Zij krijgen daarin ondersteuning. Dit zal verder plaatsvinden wanneer de verkenning is afgerond en er zicht is op een vervolg en verdere intensivering.

STAP 4: PROJECTEN UITWERKEN EN SAMENWERKINGEN SPECIFICEREN

Is duidelijk welke projecten nader worden verkend op haalbaarheid?

Dit wordt duidelijk door en verwerkt in de verkenning. Goed om voor de beantwoording van deze vraag nog even te wachten op de resultaten.

Is duidelijk welke acties hiervoor per project nodig zijn en wie daarin het voortouw nemen?

Dit wordt duidelijk door en verwerkt in de verkenning. Goed om voor de beantwoording van deze vraag nog even te wachten op de resultaten.

Is helder hoe de besluitvorming is georganiseerd?

Dit wordt duidelijk door en verwerkt in de verkenning. Goed om voor de beantwoording van deze vraag nog even te wachten op de resultaten.

Is er oog voor een integrale benadering van diverse projecten met oog op vervolg?

Dit wordt duidelijk door en verwerkt in de verkenning. Goed om voor de beantwoording van deze vraag nog even te wachten op de resultaten.

- [Bedrijventerrein Bitseveld, gemeente Noordenveld](#)
- [Bedrijventerrein de Punt, gemeente Tynaarlo](#)
- [Bedrijventerreinen Peelerpark en Messchenveld, gemeente Assen](#)
- **Bedrijventerrein de Wieken, gemeente Hoogeveen**

STAP 1 EN 2: GLOBALE VERKENNING EN BEGINSITUATIE IN KAART BRENGEN
Begrenzing pilot

De begrenzing van het doelgebied is afgebakend, maar kan achteraf gezien beter. In de pilot van Hoogeveen is gekozen voor een deelgebied van het bedrijventerrein De Wieken. Het organiserend vermogen was in Hoogeveen niet leidend, omdat Ondernemend Hoogeveen en haar commissies gemeentebreed opereren. Het werd ingeschat dat De Wieken als geheel een te groot gebied betrof voor de verkenning. Mocht het nodig zijn, dan kan hiervan op een later stadium worden afgeweken. Het deelgebied is gekozen vanwege de waarschijnlijkheid van grote impact in relatie tot verduurzaming. Het bedrijventerrein bestaat uit veelal oude bouw, het energieverbruik ligt hoog en er zijn nog weinig verduurzamende maatregelen uitgevoerd. Een deelgebied selecteren voor een dergelijke gebiedsgerichte aanpak is mogelijk, maar daar moet je in de communicatie wel rekening mee houden. Op verschillende momenten moet in het kader van het managen van verwachtingen duidelijk worden gecommuniceerd over welk gebied het specifiek gaat.

Toegepaste hulpmiddelen en methodes:

- [IBIS database](#)
- Schouw van het bedrijventerrein
- TransitiePlanner

Kenmerken bedrijventerrein in kaart

De fysieke kenmerken van de bedrijventerreinen zijn in kaart gebracht door een combinatie van de Energie Potentieel Scan van TNO, een verrijking door werkelijke gegevens uit bijvoorbeeld energiescans en openbare (geo)data. Denk hierbij aan uiteenlopende data, zoals energiegegevens, status openbare infrastructuur en type ondergrond, maar ook aanvullende gegevens uit gesprekken met ondernemers. Resultaten zijn later klaar, dan kan het volledige proces worden toegevoegd. De specificering van welke data nuttig is voor het opstellen van het uitvoeringsplan kan dan ook worden toegevoegd.

Toegepaste hulpmiddelen en methodes:

- Energie Potentieel Scan van TNO voor de ruwe database in Excel
- Uitgevoerde energiescans
- TransitiePlanner

Sociale context

De sociale context krijgt in deze pilot veel aandacht. De context is namelijk belangrijker voor het realiseren van de het verduurzamingstraject dan de fysieke kenmerken. Allereerst wordt er met de primaire stakeholders gesproken (individueel en gecombineerd), zoals de ondernemersvereniging, parkmanager, gemeente en enkele ondernemers. Daardoor wordt op laagdrempelige wijze vrij snel een goed beeld geschetst van de huidige sociale context op het bedrijventerrein. Verder geeft het de nodige input voor het voeren van gesprekken met ondernemers. Deze gesprekken vinden daarna plaats op basis van de aangeleverde contactgegevens van de primaire stakeholders. Het gaat om ondernemers die bijvoorbeeld (informeel) invloed hebben in het gebied, een belangrijke energiegebruiker zijn of gewoon heel graag mee willen denken in het proces. In Hoogeveen blijkt de sociale context een negatieve invloed te hebben op het proces.

Toegepaste hulpmiddelen en methodes:

- Stakeholdersanalyse
- Draagvlakanalyse
- TransitiePlanner

Is er een passende organisatievorm ingesteld om de volgende fase in te gaan?

In deze fase van de pilot hoeft in ieder geval nog geen nieuwe organisatievorm te worden ingericht. In dit stadium volstaat het om te werken met een stuurgroep van primaire stakeholders en betrokken ondernemers op basis van het al bestaande organiserend vermogen. Door middel van werksessies worden de stakeholders bij elkaar aan tafel gezet om aan de hand van het thema energietransitie verder de samenwerking (en bijhorend vertrouwen) vorm te geven.

De werksessies in Hoogeveen waren beperkt in omvang, omdat daar nog andere zaken spelen. Wel wordt er gekeken of er voor alle ondernemers in de gemeente thematisch organiserend vermogen kan worden ingericht in de vorm van een energiecoöperatie voor de bedrijven.

STAP 3: SAMEN KANSEN IDENTIFICEREN
Welke mogelijkheden zien bedrijven voor zichzelf in relatie tot de ambities EBD35?

Energiebesparing is relatief gemakkelijk te realiseren met enig deskundige begeleiding. In Hoogeveen blijkt met name de focus te liggen op individuele maatregelen. Eventueel kan dat collectief worden georganiseerd via de energiecoöperatie. Met betrekking tot de overige mogelijkheden is het handig om de resultaten van de verkenning af te wachten.

Welke kansen zijn er voor het bedrijventerrein in beeld gekomen?

De kansen worden momenteel verwerkt.

Waar doen die kansen zich op het bedrijventerrein voor en welke bedrijven zijn erbij betrokken?

De kansen worden momenteel verwerkt.

Is voldoende verkend welke mogelijkheden bedrijven zien in collectieve samenwerkingsverbanden?

De collectieve mogelijkheden krijgen in Hoogeveen vorm door met een focus voor individuele maatregelen te kijken naar de collectieve voordelen. Denk hierbij aan de collectieve inkoop van groene energie en ledverlichting.

Is helder hoe private partijen hierover met elkaar verder in gesprek gaan?

Zij krijgen daarin ondersteuning. Dit zal verder plaatsvinden wanneer de verkenning is afgerond en er zicht is op een vervolg en verdere intensivering. Specifiek wordt er gekeken naar de haalbaarheid van een energiecoöperatie.

Is helder hoe de ambities van de betrokken gemeente eruitzien in relatie tot de ambities EBD35?

De ambities van de gemeente worden direct verwerkt in de verkenning om te kunnen komen tot een integraal en volledig beeld.

Is helder hoe publiek private partijen hierover met elkaar verder in gesprek gaan?

Zij krijgen daarin ondersteuning. Dit zal verder plaatsvinden wanneer de verkenning is afgerond en er zicht is op een vervolg en verdere intensivering. De ondersteuning van de nog te vormen collectieven zou een belangrijke bijdrage zijn van de publieke partijen.

STAP 4: PROJECTEN UITWERKEN EN SAMENWERKINGEN SPECIFICEREN
Is duidelijk welke projecten nader worden verkend op haalbaarheid?

Vooruitlopend op de verdere uitwerking op basis van de verkenning is al te stellen dat er in het doelgebied onvoldoende kansen liggen om verder te gaan met de gebiedsgerichte aanpak. Alternatieve activiteiten zijn meer kansrijk en zullen worden toegevoegd wanneer deze verwerkt zijn in de verkenning.

Is duidelijk welke acties hiervoor per project nodig zijn en wie daarin het voortouw nemen?

Dit wordt duidelijk door en verwerkt in de verkenning. Goed om voor de beantwoording van deze vraag nog even te wachten op de resultaten.

Is helder hoe de besluitvorming is georganiseerd?

Dit wordt duidelijk door en verwerkt in de verkenning. Goed om voor de beantwoording van deze vraag nog even te wachten op de resultaten.

Is er oog voor een integrale benadering van diverse projecten met oog op vervolg?

Dit wordt duidelijk door en verwerkt in de verkenning. Goed om voor de beantwoording van deze vraag nog even te wachten op de resultaten.